

Et adiuuante, malas suggestiones potest spernere. Red-
 dita est enim illi autoritas qua audeat resistere inimi-
 co. Qui enim iam non est obnoxius, minime poterit in-
 dagari in uitrijs. Caro autem quia iudicium non habet,
 neque capax est discernendi, est enim bruta natura, non
 potest inimico aditum claudere, ne ueniens introeat,
 atque animo contraria suadeat, ac per hoc carne ait ser-
 uuit legi peccati. Cum enim unus homo carne constet & ani-
 ma, ex illa parte qua sapit deo seruit, ex altera autem
 qua stolidus est legi peccati. Si autem homo in eo quod
 factus est perdurasset, non esset potestas inimico ad car-
 nem eius accedere, & anime contraria susurrare. Ut au-
 tem totus homo minime reparatus fuisset Christi gra-
 tia ad statum pristinum, sententia obstitit data in Adā.
 Iniquum enim erat soluere sententiam iure depro-
 ptam. Idcirco manente sententia, prouidentia dei re-
 medium inuentum est, ut adhiberet homini salus, quā
 proprio uitio amiserat, ut hic sanatus crederet, quia ad-
 uersarius eius deuictus potentia Christi, non auderet
 transpuncta sententia primę mortis hominē sibi defen-
 dere, adunato genere Adę, ne ad primę originis red-
 deretur facturam iam totus permanēs immortalis.

CAPVT VIII.

NIL enim nunc damnationis est his
 sunt in Christo Iesu, qui non secundum
 carnem ambulant.) Verum est, quia nul-
 la erit damnatio horū qui sunt in Chri-
 sto Iesu, legi dei solliciti seruientes. Lex
 enim spiritus uite, in Christo Iesu libera-
 uit me à lege peccati & mortis.) Securitatem flagitat
 homini per gratiam dei, ut de suggestionibus diaboli
 non sit sollicitus, dummodo spernat illas. Nihil enim
 oberunt homini apud mortem secundam, quia lex fi-
 dei, id est, spiritus liberauit hominem à morte secūda

F 5 damnato

damnato peccato. Nec obesse iā hominī, quia carnī in-
est peccatum, si modo repugnet ille memor auxiliū dei,
sed & coronandus est qui peccati manentis premit con-
silia. Magna enim sollertia est domestici hostis infidias
euitare. Lex ergo spiritus uitæ, ipsa est lex fidei. Nam &
Moysi lex spiritalis est, quia prohibet peccare, non ta-
men uitæ, quia reis mortis peccata remittere non po-
test ut uiuificet mortuos. Hæc uero quia & peccare nō
uult, & à morte reuocat, lex spiritus uitæ appellatur,
non per literam constans, sed per spiritum, quia corde
creditur & spiritus est quod creditur. Hæc itaque lex
in Christo Iesu, hoc est, per fidem Christi liberat credē-
tem à lege peccati & mortis. Lex peccati est, quā in mē-
bris dicit habitare, quæ suadere nititur aduersa. Lex ue-
ro mortis Moysi lex est, quia mortificat peccatores.

2. Corin. 3

Nam & in alia epistola inter cetera dicit de autoritate
legis: Si ministratio mortis formata in lapidibus fuit
in gloria. Nō ergo mirū, si lex spiritalis dicatur & lex
mortis, cum & Euangelium eodem modo sit. Dicit em̄

2. Corin. 2

alio loco inter cetera, .¶ Alijs odor uitæ ad uitam, alijs
odor mortis ad mortem. Quos enim opinio uirtutum
aut rerum gestarum, uisus aut auditus attrahebat ad fi-
dem, his odor uitæ erat euangelium. Illis autem quorū
sensum inflammabat facta uirtus ad contradicendum,
mortis erat odor prædicatio fidei. Vna ergo cum sit fi-
des, diuersitatem præstat hominibus, sicut & sol cum sit
unus cæram soluit, lutum stringit. Qua ergo quis men-
te odoratus fuerit fidē, sic proficiet illi. Sed dicitur for-
te: Si eadem præstat fides quæ & lex, cur nō etiam ipsa
ex parte lex mortis dicatur: mortificat enim non cre-
dentes? Sed non ita est. Fides enim data est quæ iustifi-
cat confugientes ad se ut remittat eis quos lex tenet re-
os, ut agentes sub fide, liberi sint à peccato. Nam sub le-
ge agentes obnoxij sunt. Qui ergo non obediunt fidei,
non occidentur à fide, sed à lege, quia non accedentes
ad fidē rei tenentur à lege, ideoq; omnes qui malo ani-

mo

mo odorantur uerba fidei, remanent in morte. Videamus nūc quid intersit cum dicitur lex spiritalis, & lex spiritus. Hoc interest, quia idcirco dicitur lex spiritalis quia præcepta dat per quæ non peccetur, quia qui non peccat spiritalis uocatur, emulus superiorum cœlestiū. Lex autem spiritus propterea uocatur, quia deus cuius fides est, spiritus est. Illic ergo uerba sunt, hic res. Illic quæ dei sunt, hic deus ipse. Quia quod impossibile erat legis in quo infirmabatur per carnem, deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, de peccato damnauit peccatum in carne. Hęc dicit ut baptizatos securos reddat, quia liberati à peccato sunt. Quoniã quod impossibile erat, inquit legis, cui impossibile? Nobis scilicet impossibile erat mandatum legis implere, quia subiecti eramus peccato. Ob hoc deus filium suum misit in similitudinem carnis peccati. Hęc est similitudo carnis, quia cum eadem caro sit quæ & nostra: non tamẽ ita facta in utero est & nata, sicut & caro nostra. Est enim sanctificata in utero, et nata sine peccato, & neq; ipse in illa peccauit. Ideo enim uirginalis uterus electus est ad partũ dominicum, ut in sanctitate differret caro domini à carne nostra. In causa enim similis ẽ, non in qualitate peccati substantiæ. Propterea ergo similem dixit, quia de eadem substantia carnis, non eandem habuit natiuitatem, quia peccato subiectum non fuit corpus domini. Expiata est autem à spiritu sancto caro domini, ut in tali corpore nasceretur quale fuit Adæ ante peccatũ, sola tamen sententia data in Adam. Misso ergo deus Christo de peccato damnauit peccatum, hoc est, peccatũ peccato proprio damnauit. Christus enim cum à peccato crucifigitur, quod est fatanas, peccauit peccatũ in carne corporis saluatoris. Quo facto damnauit deus peccatum in carne, ibi utique ubi peccauit. Sicut & in alia epistola ait: Detriumphans illos in ipso, id est, in Christo. Nam solet dici de quocunq; damnato in qua causa damnatus est, respõdetur, ut pura,

in homicidio. Ita & peccatum in carne damnatum est, hoc est, in peccato quod admisit in carne. Hoc itaq; peccato reus factus satanas, amisit dominium retentorum animarum, ut iam signatos signo crucis in qua uictus est, in secunda morte tenere non audeat. Quam ob rem ad securitatem nostram hæc tractat Apostolus. ¶ ¶ Ut iustificatio legis adimpleretur in nobis qui non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum. Ideo damnatum dicit peccatum, ut impleretur in nobis iustificatio legis datæ à Moysè. Sublati enim de conditione legis, facti sumus amici eiusdem. Iustificati enim amici legis sunt. Quomodo autem impletur in nobis iustificatio, nisi cum dat remissio omnium peccatorum, ut sublatis peccatis, iustificatus appareat, mente seruiens legi dei, hoc est, non secundum carnem ambulare, sed secundum spiritum, ut deuotio animi qui est spiritus, non consentiat desiderio peccati, quia per carnem seminat concupiscentias animæ quod inest peccatum. Si damnatum est peccatum, quomodo inest? Damnatum est & à saluatore & triplici genere damnatum. Primo enim in loco damnauit peccatum, dum non peccauit dissentiens à peccato. Deinde in cruce peccatum quia peccauit, damnatum dicitur. Vnde sublata est illa autoritas, quasi peccati, qua detinebat homines in inferno propter delictum Adæ, ut de cætero in quibus signum crucis est, detinere non audeat. Tertio damnauit peccatum, dum irrita fecit delicta remissione peccatorum concessa. Cum enim peccator causa admisit peccati damnandus esset, ignoscens autem ei, damnauit in eo peccatum. Itaq; si & nos saluatoris exemplo non peccemus, damnamus peccatum. ¶ ¶ Qui enim secundum carnem sunt, quæ carnis sunt sapiunt. Hoc dicit, quia qui suggestioni quæ efficitur per carnem obtemperat, quæ carnis sunt sapit. Hoc enim illi suaue uidetur quod sequitur, contra fas appetens usum & sententiam erroris carnis, in carne enim mundanus error signatur quacumq; ex parte. ¶ ¶ Qui uero secundum spiritum ea quæ
sunt

Sunt spiritus sentiunt.) Manifestū est, quia qui se à carnis desiderijs continet, iuxta legem mentis uiuit. Hoc enim illi utile uideatur sapere, qđ conueniat legi.

NAm prudentia carnis mors est.) Prudētia carnis peccatum est, quod generat mortem. Prudentia enim ideo dicitur, cum res sua sit, quia secularibus hominibus errores ex uisibilibus concepti, siue in sensu siue in actu contra legem dei, prudentia uidentur, maxime quia omnis industria & astutia illorum in eo est, ut peccent. Sapere enim sibi uident si istud diligētius curent, cum nihil stultius sit qđ peccare. ¶ Est & alia prudētia carnis, quę mundanis rationibus inflata, negat aliquid fieri quod mūdi careat ratione. Vnde deridet uirginis partum, carnis resurrectionem. ¶ Prudentia autem spiritus, uita & pax.) Vere hæc est sapientia, quę uitam acquirit & pacem. Sequens enim spiritualia contemptis illecebris uitæ præsentis, æternā habebit uitam cum pace, id est, sine inquietudine. Vbi enim perturbatio est, & pœna est. ¶ Quoniam sapientia carnis inimica est deo.) Legi enim dei non est subiecta, nec enim potest. Non carnem dixit inimicam sed sapientiam carnis, id est, non substantiam sed actus, aut cogitationem siue asseuerationem quę nascitur ex errore. Sapientia ergo carnis est primum in loco astrorū ab hominibus inuenta disputatio, deinde uisibilium oblectatio. Hæc inimica deo sunt, quia elementorum dominum & opificem mundi his cœquant quę fecit, astruentes nihil posse fieri præter quā mundi continet ratio. Quam ob rem negant deum fecisse, ut uirgo pareret, aut mortuorum corpora resurgerēt, quia stultum est, inquit, ut deus fecerit ultra qđ sapit homo. ¶ Prudētes mundi, qui putant deum non debere aliter facere qđ ab eo facit condita creatura, ut ipse similis creaturis putetur. ¶ Sic cæcati sunt ne uideant qualē contumeliam deo faciūt. ¶ Opus enim quod in laudem suam prædicanda facere dignatus est, isti uituperantes incredulū &

tū asse-
runt

runt, ac per hoc legi dei hoc studium subiectum esse nō potest, in eo quod exercitatur ut dei gestis repugnet.

¶ Qui enim in carne sunt, deo placere non possunt.) Sapientes mundi in carne sunt, quia respicientes mundū, spiritali sapientiā resistunt, quia totus mūdus caro est. Omne enim uisibile carni deputatur : cognata em̄ sunt carnis, imō elemēta carnis. Ideoq; qui mundanis rebus obtemperat, in carne est. **¶ Vos autem non estis in carne sed in spiritu.**) In carne positi dicuntur, non esse in carne, si assentientes Ioanni apostolo mundana non diligant. Sententia enim homini sua quasi fingit naturā, ut hoc appelletur quod sentit. **¶ Si tamen spiritus dei habitat in uobis.**) Hoc ideo ambigue dicit, quia in lege inducti, non adhuc perfectæ erant fidei, sed spem in eis uidebat perfectionis. Vnde aliquādo quasi perfectis loquitur, aliquādo quasi perfecturis, hoc est aliquando laudat, aliquādo commonet, ut si secundum supra memorata uersentur iuxta legem nature, in spiritu esse dicuntur, quia spiritus dei in eo habitare non potest, quī carnalia sequitur. **¶ Si quis autem spiritum Christi nō habet hic non est eius.**) Spiritum dei nunc spiritum dicit Christi, quia omnia patris, filij sunt. Hoc ergo dicit, quia qui supradictis erroribus subiectus est, ad Christum non pertinet: spiritum enim eius non habet, quē ut filius dei esset acceperat. Duabus enim ex causis deserit hominem spiritus sanctus, cum aut sensum carnis habet, aut gesta. Itaq; per hæc ad bonam conuersationem compellit. Quāuis enim bonitate dei erigantur homines, non erunt tamen filij dei uocati nisi sic uixerint, ne satis indigni concessio nomine uideantur. **¶ Corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus uero uita propter iustificationē.**) Peccati causa corpus mortuum aserit eorum quos deserit spiritus sanctus, nec ad istum, id est, spiritum quis eorum passione potest peruenire. Spiritus em̄ dei nescit peccare. Ad iustificationē enim datur, ut adiutorio suo iustificet. Ergo quia peccare

care nescit, uita est. **Mori enim non potest, quia per peccatum mors: ac per hoc sibi peccator oberit, non spiritui quem accepit. Nec enim spiritus erit in causa, qui uoluit iustificare. Signum enim iustificationis, hoc est in homine, ut per id quod inhabitat in eo iustificatus appareat esse filius dei. Non enim in ficto homine, neque in corpore subdito peccatis potest habitare spiritus sanctus, sicut dicit Salomon. Si quis autem denuo carnaliter uiuat, desert⁹ ab spiritu sancto, in iniusticia sua morietur. Corpus autem dicens, totum hominem significat mortuum p^oti causa. Sicut & à propheta sub uocabulo animæ totus homo significatur, quasi à parte totum. Ait enim: Anima quæ peccauerit ipsa morietur. Nunquid sine corpore? Hic corpus pro toto homine posuit, ille autem animam. Et alius Propheta carnem dicendo, totum hominem significauit. Ait enim, Videbit omnis caro salutare dei. Et quoniam baptizato datur spiritus sanctus, etiam ipsius esse spiritus dicitur. Idcirco cætera hominis ad comparisonem eius corpus appellauit, Præterea quod anima dum peccat caro dicitur: hoc enim uocatur quod sequitur, sicut sepe iam dixi. Simili modo & dominus cum in passione sua diuinitatē suam minime formidare uellet intelligi, sed hominis esse mæsticiam, ait: Spiritus quidem promptus est caro uero infirma, ut in spiritu deum, in carne uero hominem significaret. Quod si spiritus eius qui suscitauit Iesum à mortuis habitat in uobis, qui suscitauit Iesum à mortuis, uiuificabit & mortalia corpora uestra, propter inhabitatē spiritū eius in uobis. Ipsum sensum eadē tractat ratione. Corpora enim dixit, per que hoies significat. Et quia supra dixit propter p^oti corpus mori morte secunda, hic iterū propter bonā uitā, mortalia corpora uiuificari promisit, id est, totum hominē. Igitur fratres debitores sumus non carni, ut secundum carnem uiuamus. Rectum & manifestum est non nos adinventioni Adæ quia carnaliter egit
obie-**

Sap. 1

Eze. 18

Esa. 40

obsecundare debere, qui prior peccans, mortem nobis hereditatis titulo dereliquit, sed legi Christi seruire nos debere, qui nos spiritali ratione à morte suprascripta redemit. Huic enim debitor es sumus, q nos carnalibus uitijs fordidatos per lauacrum spiritus ablutos iustificauit, & filios dei fecit. Prius enim in carne positi exēplo Adæ uiuebamur subiecti peccatis, nunc ꝑo liberati redere debemus obsequium redemptori. Quod quidem obsequiū non illi utiq; proficit, qui nullius eget, sed nobis uitam acquirit æternam. Sic enim diligit nos ut sibi imputet quod nobis promissit. ¶ Si enim secundum carnem uixeritis, moriemini. Nihil enim uerius, quia si secundū Adam uixerim⁹ moriemur. Adam enim ꝑꝑuaricans uendidit se peccato, carni deputatur. **O**mne enim peccatum caro est. Propter quod enim deforis uitia & delicta nascuntur ex sensibus, de auditu, uisu, odoratu, uel gustu, carni deputantur. Omnis enī cogitatio foras respiciens incurrit delictum. Nam & primi hominis deforis peccatum natum est, secundum carnē ergo uiuere mors est. Omnis enim actus carnis extra legem est. ¶ Si autē spiritu facta carnis mortificaueritis uiuetis. Corpus uult lege animæ gubernari. Vnde ostēdit, si duce scōo spiritu, actus & consilia carnis quæ huius mundi instigantibus potestatibus concinnantur fuerint repressa, ne agendi accipiāt potestatem, uitam præstari. Mortificari enim dicuntur si cessent, nō sunt enim si cessant, quia peccatum non est, si non fiat.

Quicunq; enim spiritu dei agitur hi filij sunt dei.) Hos dicit spiritu dei agi, in quorū actibus consilia principum & potestatum huius mundi non uidentur. In quorum enim uidentur, non sunt filij dei sed diaboli, quia q de deo natus est nō peccat, dicit Ioānes Apostolus. Hoc est enim quod probat dei filios & diaboli. ¶ Vnde dominus ad Iudæos quod male agerent & parricidium cogitarent ait: Vos de patre diabolo estis. ¶ Non enim accepistis spiritū seruitutis

Ioānis 3.

Ioānis 3.

tutis

tutis iterum in timore.) Hoc dicit, quia accepto spiritu sancto à timore malorum actuum exuti sumus, ut de cætero nihil tale agamus, unde iterum timeamus. Ante enim sub timore eramus, quia lege data, omnes rei sunt constituti. Spiritum ergo timoris legem dixit, quia homines peccati causa in timore constituit. Lex autem fidei quæ in spiritu adoptionis significatur, lex securitatis est, quia à timore nos eruit dñi donat peccata, ac per hoc securos nos fecit, ac dicitur spiritus non timoris secundum hunc mundum. ¶ Sed accepistis spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus abba pater.) In quo clamamus abba, id est pater. Gratia dei à timore liberati, accepimus spiritum adoptionis filiorum, ut confidentes quid eramus & quid dono dei sumus adepti, magna cum diligentia uitam nostram ordinemus, ne nomen dei patris in nobis iniuriam patiatur, & ea omnia quæ euasimus ueluti ingrati incurramus, ut audeamus dicere deo, abba, id est pater. Ideoque commonet, ne accepta fiducia in temeritatem uertatur. Si enim huic uoci qua dicimus, abba pater, dissimilem uitã exhibeamus, iniuriam deo facimus uocantes eum patrem. Idcirco enim bonitate sua hoc nobis indulsit quod super naturã nostram est, ut quod substantia indigni sumus operibus mereamur. ¶ Ipse spiritus reddet testimonium spiritui nostro, quod sumus filij dei.) Bene agentibus nobis, & per hoc ipso manente in nobis spiritu sancto, huic uoci & animo nostro quo clamamus in oratione: abba, id est pater, spiritus dei testimoniũ dat dum manet in nobis, quoniam non temere dicimus, abba pater. Dignam em̃ uitam huic uoci exhibeamus, & hoc est testimonium filiorum, si in eos per spiritum uideatur signum paternũ. ¶ Si autem filij & hæredes, hæredes quidem dei, cohæredes autem Christi.) Cum deus pater nullo modo mortuus possit dici, Christus autem eius filius mortuus dicitur causa incarnationis, quid est ut hic qui mortuus est, semper uiuentis hæres esse dicatur, cum hæredes utique non nisi mortuorum sint? Sed hæc causa humanitatis est.

G Nam

Nam apud deum quæ apud nos hæreditas dicitur, donum est patris in filios obediētes transfusum, ut uiuus uiuentis hæres sit, merito proprio, non necessitate defuncti.

Vnde & dominus in Euāgelio, nō magis humana quā diuina ratione, uiuum uiuentibus substantiā suam partū esse, licet in parabola significauit. Nec enim parabola absurda ratione componitur. Ut ergo promptos nos ad obediendum deo patri faceret, hac spe exhortatur dicens: dei nos futuros hæredes, cohæredes autem Christi, ut quia spes magna præmij est, tanto magis in dei rebus propensiores essemus, postponētes curam mundanorū.

1. Ioan. 3

Quid sit autem cohæredem esse filij dei, ab apostolo Ioanne docemur. Inter cetera enim ait: Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus. ¶ Si tamen compariamur, ut & simul glorificemur. Quō cohæredes Christi fieri possumus declarat, dicens: Si tamen compariamur, ut & simul glorificemur. Videamus ergo quid sit compati. Compati est persecutiones tolerare propter spem futurorum, carnemq; crucifigere cum uitij & concupiscentij, hoc est, uoluptates & pompas seculi spernere. Cū enī hæc omnia mortua fuerint apud hominē, crucifigit mundum, futuri seculi uitam credens, in qua se sperat cohæredem Christi futurū. ¶ Existimo ergo quod non sint condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriā que reuelabitur in nobis. Exhortatio hæc ad superiora pertinet, per quam ostendit parua esse que hic possunt à perfidis irrogari, ad comparationem decreti muneris in futuro seculo. Propterea ad omnia exitia paratos esse debere, quia magna pro his repromissa sunt præmia, ut in tribulatione consoletur se animus & spes crescat. Nam & quosdam, imō multos scimus, pro presentibus lucris ad modicū utiq; profuturis quā asperos & duros subire labores, & ad quæ aliquādo quia ipsa uita fragilis est & incerta, peruenire non possunt. Nautæ pro quibus cōmodis tantis se procellis & tempestatibus credunt, cum sciant in his magis mortem ante oculos esse, quā uitā. **Et milites spe presentis præmij cum incerta uictoria sit,**

In gladios insurgere non dubitant. Quanto ergo magis pro Christo patiendum est, cuius etiã protelata sunt nobis beneficia, qui pro paruis, magnifica, & pro temporalibus perpetua prãmia cum gloria pollicetur, Pro Christo dicimur pati, cum nobis, non illi proficiat quod patimur. Sed quia ille occasione quærit remunerandi nos, hoc præcipit. Ut bonus enim uel profusus largitor, causas quærit, quomodo donet aut indignis aut uerecundis.

Deniq; ut ipsa exitia tolerari possint, ipse suggerit uires. ¶ Nam expectatio creaturæ reuelationem filiorum dei expectat. Quoniam præsentis temporis passionibus indignis dixit ad futuram gloriam, subiecit, quod creatura hoc expectat, ut compleatur numerus filiorum dei desinitus ad uitam, ut tunc demum etiam ipsa creatura possit liberari à seruitute corruptionis, & cessare in uitio.

¶ Vanitati enim creatura subiecta est non uoluntaria. In domini & creatoris potestate posita creatura, nõ utique sponte subiecta est uanitati. Non enim proderit sibi quod subiecta est, sed nobis. Quid est ergo in quo uanitati subiecta est, nisi quia quæ generat caduca sunt? Operatur enim ut fructus faciat corruptibiles. Corruptio ergo ipsa uanitas est. Omnia enim quæ nascuntur in mundo, infirma, caduca & corruptibilia, ac per hoc uana sunt.

Vana sunt enim, quia statum suum tenere non possunt. Nam cuncta deformata per fluxum semper in se redeunt confusa in naturam. Dicit de his & Salomõ, quia omnia hæc uanitas. Nec discordat ab his Dauid dicens: Verumta men uanitas omnis homo uiuens. Manducare enim & bibere & res mundi curare, nõne uanitas est, & prodest tamen ipsa uanitas? Proficit enim hominibus natis in mundo, ut per hæc in corporibus exercitati, discant mysteriũ creatoris, ad comparationem enim æternorũ uana sunt. Nam suo bona sunt, quippe cũ sint necessaria.

¶ Sed propter eum qui subiecit illam in spe. Quæ spes statim subiecit dicens. ¶ Quoniam & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptelæ in libertatem gloriæ filiorum dei. Quoniã contradicere non potest creatura cõditori

G: suo

suo, eius causa subiecta est, non sine spe. **Habet enim in labore posita hoc solatium, quoniam habebit requiem, cum crediderint omnes quos scit deus credituros, quorum etiam causa subiecit.** ¶ Scimus enim quoniam omnis creatura ingemiscit & parturit usque adhuc. **Parturire, dolere est. Ipse sensus est, quia omnis creatura per quotidianum laborem ingemiscit, & dolet usque modo. Usque modo, tam diu significat, quamdiu legitur. Ipsa enim elementa cum sollicitudine operas suas exhibent, quia sol & luna non sine labore statuta sibi implent spatia, & spiritus animalium magno gemitu artatur ad exhibenda seruitia. Nam uidemus illa gementia cogi inuita ad laborem. Hæc ergo omnia expectant requiem, ut à seruili opere liberentur. Si autem hæc esset seruitus, quæ ad deum proficeret promerendum, gauderet non doleret creatura, sed quia nostri causa subiecta est seruituti corruptionis, dolet. Videt enim quotidie opera sua interire, quotidie enim oritur & occidit opus eius. Recte ergo dolet, cuius operatio non ad æternitatem pertinet sed ad corruptionem. Quantum datur ergo intelligi, satis de nostra salute sollicita sunt, scientes ad liberationem suam proficere, si modo nos citius agnoscamus autorem. Hæc itaque scientes, omni cura diligentiaque dignos nos præbeamus, alijs quoque ut exemplo simus, non nostra solum miseratione commoti, sed & eius causa quæ diebus ac noctibus iniurias patiens ingemiscit. Solemus enim in alienis causis propensius uigilare.** ¶ Non solum autem illa sed & nos qui receptaculum spiritus habemus, nos ipsi intra nosmetipsos ingemiscimus expectantes redemptionem corporis nostri. **Post creaturam mundanam adiecit etiam nos hoc expectare & ingemescere ad deum, ut hinc liberemur cuncti destinati ad uitam, quia Christianis mundus hic pelagus est. Sicut enim mare aduersis excitatur procellis, insilit, & tempestatem nauigantibus facit: ita & seculum perfidorum conspiratione commotum, perturbat fidelium mentes, & tanta peruersitate agit inimicus, ut quid prius euitandum sit ignoretur. Si enim potestas de** ¶ finit

finit esse aduersum nos, priuatorum mentes exagitat, si & hi compescantur, per domesticos conflat incendium. Et si hoc positum fuerit, arte sua inter ipsos germanos facit discordia, ut quatuor angulis pulsata domus, ex aliqua parte faciat ruinam, propter quod uno consilio fugiendum est hinc Christianis. Exemplum enim debent sequi sancti Syreionis, qui sciens bellum hic geri contra perfidiam, in pace dimitti se postulauit. Hoc est quod singuli orantes, pro omnibus oramus, ut uentat regnū dei.

Tunc enim erit liberatio corporis nostri, id est, omnium Christianorum. In corpore enim omnes significauit, quia sumus alter alterius membra. Apostolus quidem quasi uir diuinus bene sentit de nobis dicens: Quia ingemiscimus ut hinc liberemur, sicut & ingemiscebat Symeon.

Sed uideo oblectatione mundi nos teneri. Igitur per hæc quæ supra dicta sunt, ostendit quam uim creatura patitur nostri causa, quādo nos quibus obsequium eius proficit, quibus dei spiritum adiutorem habemus ingemiscimus, ut hinc liberemur, ut promissa consequamur præmia. Quanto magis ergo creatura ingemiscit, quæ neque adiutorem habet spiritum sanctum, nec in sua causa laborat addicto hoc, ut ea quæ labore suo generat, ut in alimētis seruorum dei proficiat, contra fas uidet idolis immolari. Vnde plus dolet & optat citius liberari, sciens hoc ad iniuriam proficere creatoris.

SPE enim saluati sumus.) Hoc dicit, quia sperando quod promisit deus in Christo, nobis meritum fecimus ut liberemur. Ergo in spe liberati sumus, quia non aliud futurum putamus quā credimus. ¶ Spes enim quæ uidetur non est spes.) Manifestum est non esse spem quæ uidetur sed quod non uidetur, ac per hoc sperantes præmijs afficiendi sunt, quia quæ non uident sperant. ¶ Nam quod uidet quis quid sperat? Sed si quod non uidemus speramus, per patientiam expectamus.) Dubium non est ea sperari quæ non uidentur, expectantur enim futura. Hæc expectatio patientia est, quæ multum meretur à domino, ut de die in diem expectās cupiat ue-

G ; nire

nire regnum dei, & non dubitet quia tardat. ¶ Similiter autem & spiritus adiuuat infirmitatē nostrę orationis.) Quoniam superius ingemiscere nos & precari liberationem memorauit, & in dolore positi, aut quę longe futura dicta sunt, mox fieri uolumus, aut cito tolli per quę ad meritum peruenimus, & uidemur imbecilla oratione precari, dum illi denegatur affectus. Infirma est enim quia contra rationem postulat, ac per hoc infirmitatem hanc à sancto spiritu data nobis adiuuari ostendit. Adiuuat autem, quia quę aut ante petuntur q̄ peti debeant, & sunt contraria, & non sinet fieri. ¶ Nam quid ore mus sicut oportet nescimus.) Infirmitatem orationis nostrę ignorantiam significare declarauit. Fallimur em̄ putantes prodesse quę poscimus, cum nō sint. Deniq; eidē apostolo tertio deprecanti, ut tērationes ab eo cessarent, quę crebra erāt, dictū à domino est: Sufficit tibi gratia mea, nam uirtus in infirmitate perficitur, id est, sic meritū q̄ collocat dum in tribulationibus patiēs inuenitur. Didicit ergo contra se esse quod petebat. Est & aliquando superba & stulta petitio, sicut fuit duorū apostolorum Iacobi & Ioannis, quibus incongrua et immensa petentib⁹ dictū est: Nescitis quid petatis. ¶ Sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.) Nō humanis eloquijs postulare pro nobis dicit spiritū dñi, sed more naturę suę. Cū em̄ quod de deo est, deo loquitur, eo more loquatur necesse est, quo ille loquitur de quo est. Nemo em̄ cum ciue suo alia lingua loquitur. Superfundit enim se precibus nostris spiritus datus nobis, ut imperitam & improuidentiam nostram motu suo operiat, & illa nobis à deo petat quę profint nobis. ¶ Qui autem scrutatur corda scit quid desideret spiritus, quia secundum deū postulat pro sanctis.) Manifestum est, quia deo cui nihil tacitum est & occultum, nota est precatio omnium spiritu um, quanto magis spiritus sancti qui eiusdem utiq; substantiæ est, eloquit non impulsū aëris, neq; ut angeli aut sicut cetera ex creaturis, sed sicut competit eius diuinitati. Deo ergo loquitur cū nobis tacere uidetur, quia & ui-

det cum non uideatur, & hæc petit quæ scit deo placere, & nobis prodesse. Tunc sanè pro nobis interponit se idè spiritus, cum scit nos per ignorantiam nõ per iactantiã contraria postulare. ¶ Scimus autè quoniã diligentiùs deum omnia procedunt in bonum, his qui secundũ propositum uocati sunt sancti.) Hoc dicit, quia diligetès de um, & si imperite precati fuerint, non illis oberit, quia, ppositum cordis illorum sciens deus & ignauiam, nõ illis imputat quæ aduersa postulant, sed ea annuit, quæ danda sunt deum amantibus. Vnde & dominus ait: Scit autè, inquit, pater uester quid uobis opus sit antequã petatis ab eo. Hi autem secundum propositũ uocantur, quos credentes præsciuit deus futuros sibi idoneos, ut antequam crederent scirentur. ¶ Nam quos præsciuit & prædestinauit. Istos quos præsciuit futuros sibi deuotos, ipsos elegit ad promissa præmia capeffenda, ut hi qui credere uidentur & non permanent in fide cecepta, à deo electi ne gentur, quia quos deus elegit apud se permanent. Est enim qui ad tẽpus eligitur, sicut Saul & Iudas, non de præscientia, sed de præfenti iusticia. ¶ Consortes fieri imaginis filiũ sui.) Hoc dicit, quia ideo prædestinantur in futurum seculum, ut similes fiant filio dei, quod iã supra memorauimus. ¶ Vt sit ipse primogenitus in multis fratribus.) Recte primogenitus qui ante omnem creaturam nõ factus sed natus est, ad cuius exemplum deus homines in filios sibi adoptare dignatus est. Est & primogenit⁹ in regeneratione Christus. Est & primogenitus ex mortuis, cuius natura ignoratur. Est & primogenitus post uictoriam ascendens in cælos. Primogenitus igitur in omnibus frater noster dicitur, quia homo dignatus est nasci. Dominus uero est, quia deus noster est, sicut dicit propheta Hieremias: Hic est deus noster.

Q Vos autem prædestinauit, illos & uocauit,) Vocare est cogitantẽ de fide adiuuare, aut cõpũgere eũ quẽ sciat audire. ¶ Et quos uocauit, ipsos & iustificauit, q̃s autè iustificauit, hos et magnificauit.) Hoc dicit quod supra, quia quos præsciuit de⁹ aptos sibi,

Hi credentes permanent, quia aliter fieri non potest, nisi quos præsciuit deus ipsos & iustificauit, ac per hoc & magnificauit illos ut similes fiant filio dei. De cæteris quos non præsciit deus, non est illi cura in hanc gratiã, quia non præsciit, ac si credant, aut eligantur ad tempus, quia uidentur boni, ne iusticia contempta uideatur, nõ permanent ut magnificẽtur, sicut & Iudas Scarioth, aut illi septuaginta duo, qui electi, post scandalum passi recesserunt à saluatore. ¶ Quid ergo dicemus ad hæc: Si deus pro nobis, quis contra nos? Manifestũ est, quia deo nobis testimoniũ perhibente, quis est qui audeat accusare nos, quando ipse qui iudex est ante præsciit nos & idoneos iudicauit. ¶ Qui proprio filio suo nõ pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Sic securos nos debere esse fidei causa hortatur, ut deum quo præscio ante quam ex impijs fideles essemus, filium suum pro nobis morti tradidisse, ostendat. ¶ Quomodo non etiã est illo omnia nobis donauit? Deum olim decreuisse dicit remunerandos credẽtes in Christũ. Si em̃ quod maius & præcipuum est præstitit nobis, ut filium suum uerum & charissimum traderet propter nos adhuc impios, quare non quod minus est facturus credatur pro nobis credentibus sibi, quia iam parata sunt credentibus præmia? Minus est enim nobis omnia cũ illo donare, q̃ illum nostri causa morti tradere. ¶ Quis accusabit aduersus electos dei? Neminem audere nec posse iudicium & præscientiam dei in nobis retractare, apertum est. Quis est enim qui possit hæc quę deus probat, improbare, cum nemo equalis sit deo? ¶ Deus qui iustificat. Hoc in Esaia propheta est, quod hic quasi suum ponit, quia nemo est alius, qui quod probat deus, arguat. Aut ne forte ipse nos deus accuset, sed non potest quos iustificat accusare. ¶ Et quis erit qui condẽnet? Christus qui mortuus est, imò qui & resurrexit, & est in dextera dei, qui etiã interpellat pro nobis. Deum, quia nos iustificat, accusare nos negat: simul & Christum damnare nos nõ posse, quia eo affectu diligit nos, ut moreretur pro nobis: & resurgẽs, semper

causas nostras agit apud patrem. Cuius postulatio contemni non potest, quia in dextera dei est, hoc est, in honore quod deus est, ut de deo patre securi, & Christo filio eius, qui iudicaturus est, in fide eorum latemur. **Hinc illud est quod dicit Petro apostolo: Ecce exposulauit Sathanas, ut uos uertilet sicut triticum: ego autem rogavi pro te, ne deficiat fides tua. Hoc ergo modo interpellat pro nobis saluator. Sciens enim impudentiam & altitudinem aduersarij nostri, cum se commouet aduersum nos, si non ei assentiamus, saluator noster interpellat pro nobis, ne aliquid uolenter praesumat circa nos, ut arceatur insolentia eius. Hac causa tamen dicitur filius interpellare, cum ipse agat totum, & aequalis sit deo patri. Et quia unus dicitur deus, ne pater & filius singularis uel unio putarentur, ad personarum distinctionem sic loquitur scriptura, ut & filium non disparem tradat: & patrem quia pater est, & quia ab ipso sunt omnia, praeferat. ¶ **Quis nos se parabit a charitate Christi?** Hoc est, quis nos auertere poterit a dilectione Christi, qui nobis tam magna & innumera praestitit beneficia? ¶ **Tribulatio:** Sed non facit, quia dilectionem firmi Christiani nulla uincunt tormenta. Amantis enim plus incitatur charitas, si eum, cuius sen sit beneficia, prohibeatur amare. Dum enim putant se immerita eius seminare, memorat beneficia. ¶ **An angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius?** Sicut scriptum est: **Quia propter te morte afficimur tota die, estimati sumus uelut oues occisionis, sed in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos.** Hoc scriptum est in psal. 43. Manifestum est ergo haec omnia, quae enumerat exitia, tribulationes, pressuras, & mortem non posse conferri uel comparari charitati Christi, quam seminavit in nobis. Multo enim maiora eius beneficia habemus, quam haec sunt omnia quae uidentur aduersa. Si enim morimur pro illo, quod grauius uidentur in his, & ille mortuus est pro nobis. Sed ille ut prodesset nobis, nostra autem mors non illi proficit, sed nobis. **Temporale enim uitam perdimus, ut nobis rependa****

Luce. 22

G 5 tur

tur æterna. Et quid mirum si serui moriantur pro bono domino, quando dominus mortuus est pro seruis, & malis. Vincunt ergo beneficia, & exhortantur animus ad perseuerandum propter eum qui dilexit nos. **Confido enim, quia neq; mors.**) **Confidentia** hæc de sponfione Christi est, qua promissit in tribulatione adiuuare sibi dicitur fidem. **Neq; uita, neq; angelus, neq; uirtus, neq; altitudo, neq; profundum, neq; præsentia, neq; futura, neq; alia creatura poterit nos separare à charitate dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro.**) Hæc sunt omnia quæ ad abductionem nostram à diabolo inferuntur, quæ idcirco memorat, ut munit nos, ut si aduenerint confidentes de spe & auxilijs Christi, armati fide aduersus hæc repugnemus. Quid enim si mors illata fuerit, nonne lucrum est maximum occasionem inuenire, qua citius eatur in regnum promissum? **Neq; si præsens uita promissa nobis fuerit dignitate munita, debet nos auertere à spe & beneficijs Christi, quem scimus, quia non solum in futuro, sed et in præsentia proderit nobis. Nec quidè si se angelus nobis ostendat ad seducendos nos, subornatus fallacijs patris sui diaboli, præualere debet aduersum nos, cum sciamus Christo ut magni consilij angelo nihil præponendum. Neq; si uirtus ab aliquo facta fuerit, sicut dicitur facta à Symone Mago, qui dicitur in aere sursum, ut populum Christi scandalizaret, uolasse, fidem nostram debet inuere, scientium saluatorem nube famulante susceptum ascendisse super omnes cælos. Neq; si in altitudinem se nobis ostendat. De qua dicit idem apostolus: An ignoratis altitudinem Satanæ, à deuotione nos domini Iesu debet auferre, quem scimus descendisse de cælo, ut terrena spiritalibus sociaret. Neq; si per phantasia, qua seducere meditatur, profundum nobis ostendat errorem mirandum, qua territi fortè, succumbamus illi: nec sic dignum est ut Christo fidem frangamus, quæ scientis nostri causa in profundum terræ descēdisse, & morte preffa, genus humanum liberasse. Neq; si futura nobis spondeat, quæ promissit Eux, assensum dabimus illi, di-**

Secreta